

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

VI THỊ THI

**NGHIÊN CỨU, ĐỀ XUẤT MỘT SỐ GIẢI PHÁP
NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ CỦA CÔNG
TÁC BẢO TỒN ĐA DẠNG SINH HỌC TẠI
TỈNH BẮC KẠN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ
KHOA HỌC MÔI TRƯỜNG

THÁI NGUYÊN, 2015

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

VI THỊ THI

**NGHIÊN CỨU, ĐỀ XUẤT MỘT SỐ GIẢI PHÁP
NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ CỦA CÔNG
TÁC BẢO TỒN ĐA DẠNG SINH HỌC TẠI
TỈNH BẮC KẠN**

Chuyên ngành: Khoa học môi trường

Mã số: 60.44.03.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ
KHOA HỌC MÔI TRƯỜNG

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Đỗ Thị Lan

THÁI NGUYÊN, 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan rằng đây là công trình nghiên cứu của tôi, có sự hướng dẫn, hỗ trợ từ giảng viên hướng dẫn là PGS. TS Đỗ Thị Lan. Các nội dung nghiên cứu và kết quả trong đề tài này là trung thực và chưa từng được công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào trước đây. Nếu phát hiện có bất kỳ sự gian lận nào tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm trước Hội đồng, cũng như kết quả luận văn của mình.

Tác giả luận văn

Vi Thị Thi

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này tôi xin chân thành gửi lời cảm ơn đến quý thầy, cô trong khoa Môi trường, trường Đại học Nông lâm Thái nguyên đã quan tâm giúp đỡ chỉ bảo tận tình trong quá trình thực hiện luận văn. Nhờ đó tôi đã tiếp thu được nhiều ý kiến đóng góp và nhận xét quý báu của thầy cô thông qua các buổi bảo vệ đề cương và báo cáo tiến độ thực hiện.

Tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc nhất đến PGS. TS. Đỗ Thị Lan đã trực tiếp hướng dẫn, định hướng chuyên môn, quan tâm giúp đỡ tận tình và tạo mọi điều kiện thuận lợi nhất trong quá trình công tác cũng như thực hiện luận văn.

Tôi xin bày tỏ lòng kính trọng và sự biết ơn sâu sắc đến gia đình đã tạo mọi điều kiện tốt nhất để tôi có thể hoàn thành tốt mọi công việc trong quá trình thực hiện luận án. Bên cạnh đó, tôi cũng xin gửi lời cảm ơn của mình tới bạn bè và đồng nghiệp, luôn quan tâm, chia sẻ, động viên tôi trong suốt thời gian thực hiện luận văn.

Mặc dù đã rất cố gắng trong quá trình thực hiện nhưng luận văn không thể tránh khỏi những thiếu sót. Tác giả mong nhận được sự góp ý của quý thầy, cô và bạn bè.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Tác giả luận văn

Vi Thị Thi

MỤC LỤC

Trang

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC TỪ, CỤM TỪ VIẾT TẮT.....	v
DANH MỤC BẢNG BIỂU.....	vi
DANH MỤC HÌNH ẢNH	vi
MỞ ĐẦU.....	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu nghiên cứu	2
3. Đối tượng, phạm vi và thời gian nghiên cứu	23
4. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài nghiên cứu	3
CHƯƠNG 1_ TỔNG QUAN TÀI LIỆU	4
1.1. Một số khái niệm liên quan đến đa dạng sinh học và bảo tồn đa dạng sinh học .4	
1.1.1. Khái niệm về đa dạng sinh học	4
1.1.2. Bảo tồn đa dạng sinh học	5
1.2. Nghiên cứu về bảo tồn Đa dạng sinh học	6
1.2.1. Nghiên cứu bảo tồn Đa dạng sinh học trên thế giới	6
1.2.2. Nghiên cứu bảo tồn Đa dạng sinh học ở Việt Nam	10
1.2.3. Nghiên cứu bảo tồn đa dạng sinh học tại khu vực nghiên cứu.....	16
1.3. Điều kiện tự nhiên và kinh tế xã hội của khu vực nghiên cứu.....	18
1.3.1. Đặc điểm tự nhiên.....	18
1.3.2. Điều kiện kinh tế - xã hội	21
CHƯƠNG 2_ ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	23
2.3. Nội dung nghiên cứu.....	24
2.3.1. Đánh giá hiện trạng đa dạng sinh học tại khu vực nghiên cứu.....	24
2.3.2. Nghiên cứu nguyên nhân suy giảm đa dạng sinh học	24
2.3.3. Nghiên cứu thực trạng quản lý và bảo tồn đa dạng sinh học.....	24
2.3.4. Đề xuất giải pháp quản lý và bảo tồn đa dạng sinh học	25
2.4. Phương pháp nghiên cứu	25

2.4.1. Thu thập và kế thừa thông tin, số liệu có chọn lọc	25
2.4.2. Phương pháp thu thập số liệu sơ cấp	25
2.4.3. Phương pháp phỏng vấn	26
2.4.4. Phương pháp tổng hợp và xử lý số liệu	26
2.4.5. Xây dựng bản đồ hiện trạng.....	Error! Bookmark not defined.
2.4.5. Phân tích ma trận SWOT	27
CHƯƠNG 3_KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN.....	28
3.1. Đặc điểm đa dạng sinh học tại tỉnh Bắc Kạn	28
3.1.1. Đặc điểm thực vật tại khu vực nghiên cứu	28
3.1.2. Đặc điểm động vật có xương sống ở cạn tại khu vực nghiên cứu	37
3.2. Nguyên nhân suy giảm đa dạng Sinh học tại tỉnh Bắc Kạn.....	44
3.2.1. Nguyên nhân trực tiếp.....	44
3.2.2. Nguyên nhân gián tiếp	47
3.3. Thực trạng quản lý bảo tồn ĐDSH tại tỉnh Bắc Kạn	50
3.3.1. Hệ thống quản lý, bảo tồn ĐDSH trên địa bàn tỉnh Bắc Kạn.....	50
3.3.2. Công tác đào tạo, phát triển du lịch sinh thái và giáo dục bảo tồn.....	52
3.3.3. Ảnh hưởng của các chương trình, chính sách đến quản lý, bảo tồn ĐDSH trong khu vực nghiên cứu	53
3.3.4. Mối quan hệ giữa chủ rừng với các bên liên quan trong công tác quản lý, bảo tồn ĐDSH.....	55
3.3.5. Phân tích ma trận SWOT đối với công tác quản lý, bảo tồn ĐDSH tại khu vực nghiên cứu.....	58
3.4. Đề xuất giải pháp cho công tác quản lý, bảo tồn đa dạng sinh học	59
3.4.1. Nhóm giải pháp chiến lược.....	59
3.4.2. Giải pháp về thể chế, chính sách	60
3.4.3. Nhóm giải pháp về phát triển kinh tế- xã hội	63
3.4.4. Giải pháp về khoa học công nghệ.....	65
3.4.5. Giải pháp tăng cường cơ sở vật chất kỹ thuật.....	66
3.4.6. Giải pháp về đào tạo, giáo dục.....	66
3.4.7. Giải pháp về hợp tác Quốc tế.....	68
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	69
1. Kết luận.....	69
2. Kiến nghị.....	70
TÀI LIỆU THAM KHẢO	1

DANH MỤC CÁC TỪ, CỤM TỪ VIẾT TẮT

Từ viết tắt	Diễn giải ý nghĩa
BI	Tổ chức Bảo tồn Chim Quốc tế - BirdLife International
BTTN	Bảo tồn thiên nhiên
CI	Tổ chức Bảo tồn Quốc tế - Conservation International
CITES	Công ước về buôn bán quốc tế các loài động thực vật hoang dã nguy cấp
ĐDSH	Đa dạng sinh học
HST	Hệ sinh thái
KBT	Khu bảo tồn
KTKT	Kinh tế kỹ thuật
KHKT	(Viện) Khoa học kỹ thuật
LCKT	Luận chứng kinh tế- kỹ thuật
NGO	Tổ chức phi Chính phủ
PTBV	Phát triển bền vững
RAMSAR	Công ước về bảo tồn và sử dụng một cách hợp lý và thích đáng các vùng đất ngập nước
TNC	Tổ chức bảo tồn tự nhiên
TNTN	Tài nguyên thiên nhiên
VQG	Vườn Quốc gia
WWF	Quỹ Bảo vệ thiên nhiên Quốc tế

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1: Tổng lượng mưa trung bình theo tháng.....	20
Bảng 1.2: Dân số, mật độ dân số của tỉnh Bắc Kạn năm 2013	21
Bảng 3.1. Diễn biến diện tích rừng và độ che phủ rừng tại khu vực nghiên cứu	28
Bảng 3.2. Diễn biến diện tích rừng tại khu vực nghiên cứu	29
Bảng 3.3. Thành phần thực vật rừng khu vực nghiên cứu năm 2014	34
Bảng 3.4. So sánh thực vật của khu vực nghiên cứu với các khu vực khác	35
Bảng 3.5. Thành phần các loài động vật có xương sống tại khu vực nghiên cứu	37
Bảng 3.6. So sánh động vật ở khu vực nghiên cứu và các khu vực khác	38
Bảng 3.7. Thành phần loài thú tại khu vực nghiên cứu	39
Bảng 3.8. Mười loài thú nguy cấp, quý hiếm tại khu vực nghiên cứu.....	40
Bảng 3.9. Thành phần khu hệ Chim ở khu vực nghiên cứu.....	41
Bảng 3.10. Sự phân bố về cấu trúc thành phần loài chim theo các dạng sinh cảnh ...	42
Bảng 3.11. Các loài Chim nguy cấp, quý hiếm tại khu vực nghiên cứu.....	43
Bảng 3.12. Các loài cây gỗ người dân thường khai thác ở khu vực nghiên cứu	44
Bảng 3.13. Tình trạng săn bắt và sử dụng động vật hoang dã ở khu vực nghiên cứu.....	45
Bảng 3.14. Tổng hợp thực thi pháp luật ở khu vực nghiên cứu.....	49
Bảng 3.15. Phân tích mối quan hệ giữa chủ rừng và các bên liên quan	55

DANH MỤC HÌNH ẢNH

Hình 1.1: Biến động các hình thức bảo tồn đa dạng sinh học.....	14
Hình 2.1: Tổng thể phạm vi nghiên cứu	Error! Bookmark not defined.
Hình 3.2 : Biểu đồ tỷ lệ các loài động vật có xương sống tại Bắc Kạn.	38

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Đa dạng sinh học (ĐDSH) có vai trò rất quan trọng đối với việc duy trì các chu trình tự nhiên và cân bằng sinh thái. Đó là cơ sở của sự sống còn, thịnh vượng của loài người và sự bền vững của thiên nhiên trên Trái Đất. Theo ước tính giá trị của tài nguyên đa dạng sinh học toàn cầu cung cấp cho con người là 33.000 tỷ đô la mỗi năm (*Constan Za et al-1997*). Đối với Việt Nam nguồn tài nguyên đa dạng sinh học trong các ngành Nông nghiệp, Lâm nghiệp, Thủy sản hàng năm cung cấp cho đất nước khoảng 2 tỷ đô la.

Hiện nay, do nhiều nguyên nhân khác nhau làm cho nguồn tài nguyên tài nguyên ĐDSH của Việt Nam đã và đang bị suy giảm. Nhiều hệ sinh thái và môi trường sống bị thu hẹp diện tích và nhiều Taxon loài và dưới loài đang đứng trước nguy cơ bị tuyệt chủng trong một tương lai gần.

Bảo tồn đa dạng sinh học được coi là một trong những nhiệm vụ quan trọng và là trọng tâm đối với sự phát triển trên toàn thế giới. Với sự phát triển nhanh chóng của kinh tế xã hội cùng với sự quản lý tài nguyên sinh học còn yếu kém đã làm cho ĐDSH bị suy thoái ngày càng nghiêm trọng. Sự mất mát về ĐDSH hiện nay là đáng lo ngại, nhiều loài động thực vật bị đe dọa và nguy cơ tuyệt chủng mà nguyên nhân chủ yếu là do con người sử dụng tài nguyên không hợp lý. Do đó, việc quản lý tài nguyên và bảo tồn ĐDSH là thực sự cần thiết và cấp bách [8] [36].

Nhận thức được giá trị to lớn và tầm quan trọng của ĐDSH, năm 1993 Việt Nam đã phê chuẩn công ước quốc tế về bảo tồn ĐDSH. Năm 1995, Chính phủ đã phê duyệt và ban hành “Kế hoạch hành động ĐDSH ở Việt Nam”. Năm 2007, “Kế hoạch hành động quốc gia về ĐDSH đến năm 2010 và định hướng đến năm 2020” được xây dựng và phê duyệt triển khai [20].

Bắc Kạn là một tỉnh miền núi nằm sâu trong nội địa vùng Đông Bắc với tổng diện tích tự nhiên khoảng 4.859,41 km² chiếm 1,47 % diện tích tự nhiên của cả nước. Bắc Kạn có địa hình đa dạng, phức tạp, chủ yếu là đồi và núi vì vậy có tiềm

năng rất lớn về tài nguyên đất và rừng; đồng thời, điều kiện khí hậu nhiệt đới gió mùa đã tạo nên sự đa dạng hệ sinh thái của tỉnh Bắc Kạn. Diện tích rừng tự nhiên của Bắc Kạn vào loại lớn nhất trong các tỉnh vùng Đông Bắc (tương đương 95,3% diện tích). Tài nguyên rừng của tỉnh khá đa dạng và phong phú, được coi là trung tâm bảo tồn nguồn gen thực vật của vùng Đông Bắc.

Tuy vậy, trong những năm gần đây, việc đẩy mạnh các hoạt động phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh đã làm cho diện tích rừng tự nhiên có chất lượng bị thu hẹp, mục đích sử dụng đất bị chuyển đổi, tài nguyên sinh vật bị khai thác quá mức, nhiều giống mới du nhập không được kiểm soát và ô nhiễm môi trường ngày càng tăng. Bên cạnh đó, nạn phá rừng làm nương rẫy, cháy rừng, khai thác lâm sản quá mức, săn bắn chim thú trái phép, đánh bắt thủy sản bằng các biện pháp hủy diệt; việc sử dụng phân hóa học, thuốc bảo vệ thực vật quá mức không theo quy định, đặc biệt hoạt động khai thác khoáng sản trái phép diễn biến phức tạp, xảy ra tập trung thành các điểm nóng đã gây ảnh hưởng nghiêm trọng đối với việc bảo vệ các Khu bảo tồn thiên nhiên, tác động xấu đến nơi cư trú ổn định, sinh tồn và phát triển của các loài động vật quý. Ngoài ra, nhiều trách nhiệm hành chính liên quan đến quy hoạch bảo tồn ĐDSH, bảo tồn loài, bảo tồn tài nguyên di truyền, về tiếp cận nguồn gen và chia sẻ lợi ích, ... vẫn chưa được cụ thể trong các văn bản hiện hành cũng là nguyên nhân góp phần làm suy giảm ĐDSH toàn tỉnh Bắc Kạn [7].

Trước yêu cầu bảo vệ, phục hồi, phát triển và sử dụng bền vững ĐDSH, đề tài : “*Nghiên cứu, đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả của công tác bảo tồn Đa dạng sinh học tại tỉnh Bắc Kạn*” được triển khai với mục tiêu đưa ra được các đề xuất giải pháp hoàn thiện thể chế, chính sách, kế hoạch hành động cụ thể nhằm khai thác, sử dụng hợp lý các thành phần của ĐDSH và quản lý ATSH là thực sự cần thiết nhằm phục vụ phát triển kinh tế - xã hội bền vững.

2. Mục tiêu nghiên cứu

*** Mục tiêu chung**

Đánh giá hiện trạng đa dạng sinh học toàn tỉnh Bắc Kạn và đề xuất các giải pháp có tính khả thi cao, phục vụ công tác quản lý và bảo tồn đa dạng sinh học của tỉnh.

*** Mục tiêu cụ thể**

- Đánh giá hiện trạng đa dạng sinh học toàn tỉnh Bắc Kạn;